

(Брисел, 19. 02. 2009)

Господине председавајући, чланови Европског парламента, даме и господо,

Пре свега, хтео бих да вам се захвалим на прилици да вам се обратим у Европском парламенту, једној од кључних установа Европске уније. Овде сам већ био неколико пута, али никада нисам имао прилике да говорим на пленарном заседању. Зато вам се захваљујем на позиву. Изабрани представници 27 земаља из широког дијапазона политичких опција су јединствена публика, онолико јединствена и револуционарна колико и сам експеримент који је Европска унија. Већ више од пола века, ЕУ покушава да унапреди процес доношења одлука у Европи преношењем значајног дела надлежности са појединачних држава у европске институције.

Дошао сам овде из Прага, престонице Чешке републике и историјског срца чешке државности, једног од места где су настале и развијале се европска мисао, европска култура и европска цивилизација. Долазим као представник чешке државе, која је увек у свим својим облицима била део европске историје, државе која је више пута директно и значајно утицала на ток те историје, и која жели да у том процесу настави да учествује и данас.

Девет година је прошло од последњег обраћања једног чешког председника на овом месту. Мој претходник, Вацлав Хавел, говорио је четири године пре нашег приступања Европској унији. Пре неколико недеља је овде говорио чешки премијер Мирек Тополанек, као председник владе државе која председава Европским саветом. Његов

Пише: Вацлав Клаус
понедељак, 23 фебруар 2009 19:39

говор је био о приоритетима ЕУ под чешким председавањем и проблемима са којима се данас суочавају земље ЕУ.

То ми даје простор да се осврнем на питања од општег значаја, која су на први поглед можда мање драматична од решавања тренутне економске кризе, украјинско-руског гасоводног спора, или ситуације у Гази. Верујем, међутим, да су то питања од великог значаја за даљи развој пројекта европских интеграција.

За мање од три месеца, Чешка ће обележити пету годишњицу приступања ЕУ. Обележићемо је достојанствено, као земља која – за разлику од неких нових чланова – није разочарана неиспуњеним обећањима повезаним за чланство. Ја тиме нисам изненађен и за то постоји врло рационално објашњење. Наша очекивања су била реална. Знали смо да приступамо заједници коју су створили и којом руководе људи. Знали смо да се не ради о утопији, створеној мимо људских интереса, визија, погледа и идеја. Такви интереси и идеје постоје широм ЕУ и другачије не може ни да буде.

Наше приступање ЕУ смо протумачили, с једне стране, као потврду да смо за врло кратко време - мање од 15 година од пада комунизма - успели да постанемо нормална европска држава. С друге стране, сматрали смо а и даље сматрамо да нам приступање процесу европских интеграција пружа прилику да искористимо већ увелико интегрисану Европу и да истовремено утичемо на даљи ток тог процеса својим погледима. Имамо осећај одговорности за развој Европске уније и са тим осећајем приступамо нашем председавању Саветом Европе. Мислим да је првих шест недеља чешког председавања убедљиво доказало нашу одговорну позицију.

У овом форуму бих волео да поновим, јасно и гласно – за оне међу вама који не знају или неће да знају – моје убеђење да за нас није било и нема алтернативе чланству у ЕУ и да у нашој земљи нема битне политичке снаге која би хтела или могла да оспори тај став. Зато смо повређени све чешћим и гласнијим нападима упереним против нас, заснованим на неоснованој претпоставци да Чеси трагају за неким другим процесом интеграција мимо оног чији су постали члан пре пет година. Ово није истина.

Грађани Чешке сматрају да су европске интеграције важан и потребан задатак, како би се остварили следећи циљеви:

- уклањање непотребних и по слободу и благостање штетних препрека слободном протоку људи, робе, услуга, идеја, политичке мисли, погледа на свет, културе и обичаја, које су током векова настале између разних држава Европе;

- заједничка брига о општим добрима на нивоу континента, тј. пројектима који се не могу реализовати само сарадњом две или више суседних европских држава.

Напори да се остваре ова два циља – уклањање препрека и рационални одабир питања која треба да се решавају на нивоу континента – нису окончани, нити ће икада бити. Разне препреке и даље постоје, а одлуке које се доносе на нивоу Брисела су бројније него што треба да буду. Сигурно су бројније него што то траже државе чланице. Ви, чланови Европског парламента, тога сте итекако свесни. Питање које желим да вам поставим је зато теоретске природе: да ли сте заиста убеђени да сваки пут када овде гласате о нечему доносите одлуку која мора да буде донесена у овој сали, а не на нивоу ближег народу, тј. унутар појединих држава ЕУ?

У политички подобној реторици коју слушамо ових дана често се говори о разним могућим последицама европских интеграција које су од мањег и секундарног значаја. Штавише, ти плановису вођени амбицијама професионалних политичара и људи повезаних с њима, а не интересима обичних грађана држава чланица.

Када сам рекао да чланство у ЕУ нема алтернативу, то је било само пола онога што сам хтео да кажем. Други, логичан део те изјаве је да методе и облици европских интеграција итекако имају велики број могућих и легитимних варијација, као што смо у протеклих пола века и видели. Не постоји крај историје. Став да је садашње стање, тренутно установљен облик ЕУ, догма која је занавек изузета од критике је грешка која се нажалост све више прихвата, иако је директно супротна не само рационалном размишљању већ и двомиленијумској историји европске цивилизације. Погрешна је и а priori претпоставка - која се исто тако сматра имуном на критике - да постоји само једна исправна будућност европских интеграција, а то је "све тешња заједница", односно све већа политичка интеграција држава чланица.

Ни садашње стање ни претпоставка да је стално проширење политичких интеграција апсолутна благодет не би требало да су догма ни за једног демократског Европљанина. Наметање ових ставова од стране оних који себе сматрају - да посудим синтагму чувеног чешког писца Милана Кундере - "власницима кључева" европских

Пише: Вацлав Клаус
понедељак, 23 фебруар 2009 19:39

интеграција је неприхватљиво.

Штавише, један или други организациони аранжман унутар ЕУ није сам себи сврха, већ средство за постизање стварних циљева. Ти циљеви су слобода и економски систем који доноси благостање, а тај систем је тржишна привреда.

Ово су свакако тежње грађана свих држава чланица. Али у двадесет година од пада комунизма, константно сам сведок да су осећања и страхови јачи међу људима који су провели велики део 20. века без слободе, под теретом централно планиране привреде под државном управом. Није чудо да су ти људи осетљивији и снажније реагују на феномене који их удаљавају од слободе и благостања. Међу њима су и грађани Чешке републике.

Садашњи систем одлучивања ЕУ се разликује од класичне парламентарне демократије, која се доказала и издржала тест историје. У нормалном парламентаризму, део посланика подржава власт, а део опозицију. Тај аранжман је у Европском парламенту одсутан. Овде се спроводи само једна алтернатива, а сви који се усуђују да мисле другачије бивају жигосани као непријатељи европских интеграција. Не тако давно, у нашем делу Европе живели смо у политичком систему који није дозвољавао алтернативе и самим тим ни парламентарну опозицију. Кроз то горко искуство научили смо лекцију да без опозиције нема ни слободе. Зато политичке алтернативе морају да постоје.

Не само то. Однос између грађанина државе чланице и предствника Уније није стандардни однос између гласача и политичара који га представља. Између грађана и представника Уније постоји велика дистанца, и то не само географска, много већа него што је то случај у државама чланицама. Овај јаз се често описује као дефицит демократије, одсуство демократске одговорности, одлучивање неизабраних (али одабраних), бирократизација одлучивања, итд. Предлози да се садашње стање промени – између осталог саджани у одбаченом европском уставу и не толико различитом Лисабонском споразуму – би ове дефекте додатно погоршали.

Пошто не постоји европска нација, европски демос, овај проблем се не може решавати ни јачањем улоге Европског парламента. Напротив, то би само погоршало проблем и довело до још већег отуђења између грађана европских држава и установа ЕУ. Решење није у јачању ватре под садашњим "лонцем за топљење" европских

Пише: Вацлав Клаус
понедељак, 23 фебруар 2009 19:39

интеграција, нити у спутавању улоге држава чланица у прилог новог мултикултурног и мултинационалног европског грађанског друштва. Овакви покушаји су били без успеха у прошлости, јер нису били одраз спонтаног историјског развоја.

Плашим се да покушаји убрзавања интеграција и преношења одлука о животима грађана са нивоа држава чланица на ниво Европе могу имати последице које би угрозиле све што је Европа постигла за протеклих пола века. Немојте да потценимо страховања грађана многих држава чланица да се о њиховим проблемима опет одлучује негде другде, без њих, и да је њихов утицај на те одлуке веома ограничен. До сада је ЕУ била веома успешна делимично захваљујући и чињеници да глас сваке државе чланице има исту тежину и да се због тога не сме игнорисати. Немојте да допустимо ситуацију да грађани држава чланица престану да сматрају европски пројект својим; да мисле да се он одвија супротно њиховим жељама, али да су присиљени да га прихвате. Врло брзо и врло лако бисмо се могли наћи у времену за које смо се надали да је заувек прошло.

Ово је блиско повезано са питањем благостања. Морамо отворено рећи да је садашњи економски систем унутар ЕУ систем спутаног тржишта, систем у коме константно расте централна контрола над привредом. Мада је историја недвосмислено показала да је то ћорсокак, ето нас опет на познатом путу. Резултат је стални пораст уплитања власти у тржишне процесе и ограничавање њихове спонтане природе. У последње време овај тренд још више погоршавају нетачна тумачења узрока садашње економске и финансијске кризе, тј. уверење да је за њу одговорно слободно тржиште, иако је стварност сасвим супротна – узрок је у политичким манипулацијама тржиштем. Поново морам да вам скренем пажњу на искуство нашег дела Европе и лекције које смо из њега научили.

Многи од вас су сигурно чули име француског економисте Фредерика Бастијата и његов текст "Петиција свећара," добро познат и основни економски текст о апсурдима политичког интервенисања у привреду. Европска комисија је 14. новембра 2008. усвијојила стварну свећарску петицију, а не Бастијатов измишљени пример, наметањем царине од 66% на свеће увезене из Кине. Нисам никада веровао да би упозорење старо 160 година могло да постане стварност, али се то ето десило. Неминовна последица широке примене оваквих мера у Европи је успорење привредног раста, па чак и можда потпуни застој. Једино решење је ослобађање европске привреде од окова и прописа.

Ово све кажем зато што осећам велику одговорност за демократску и богату

будућност Европе. Покушавам да вас подсетим на основне принципе на којима се европска цивилизација заснива већ вековима, принципе на чију исправност не утиче време, принципе који су универзални и зато треба да се поштују и у садашњој Европској унији. Убеђен сам да грађани земаља чланица желе слободу, демократију и економско благостање.

У овом часу, најважнији задатак је да обезбедимо да слободна расправа о овим питањима не буде онемогућена оптужбама да је супротна самој идеји европских интеграција. Увек смо веровали да је слобода да расправљамо о озбиљним питањима, право да се представи мишљење другачије од "јединог исправног" – ма колико се не слагали с њим – у самом срцу демократије која нам је више од четири деценије била ускраћена. Пошто смо не својом вољом прошли кроз искуство из којег смо научили да је слободна размена мишљења и идеја неопходни услов за здраву демократију, ми се надамо да ће тај услов бити испуњен и поштован и убудуће. То је једини начин да Европска унија буде слободнија, демократскија и просперитетнија.